

Definicija mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja in glavne obveznosti za preprečitev tovrstnih dejanj

This work is licensed under a

ARTIP: Awareness Raising and Training Measures for the Istanbul Protocol in Europe

www.istanbulprotocol.info

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Finančna podpora

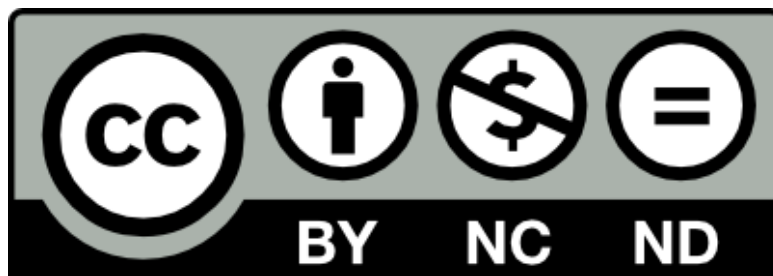
Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Projekt je sofinancirala Evropska komisija. Ta objava odraža izključno mnenja avtorja, zato Komisija ne odgovarja za uporabo podatkov, vsebovanih v njej.

Avtorske pravice

Pričujoče delo je avtorsko zavarovano pod licenco [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/).

Za podrobnejše podatke obiščite:
<http://creativecommons.org>

PREGLED

- 1) Definicija mučenja
- 2) Opredelitev mučenja in trpinčenja kot kaznivih dejanj
- 3) Preiskava
- 4) Odprava krivice in povrnitev škode žrtvam mučenja
- 5) Preprečevanje mučenja in trpinčenja

A decorative graphic of a grey branch with several leaves, positioned on the left side of the slide.

1. Definicija mučenja

Definicija mučenja

Konvencija ZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju v svojem prvem členu opredeljuje mučenje kot:

“vsako dejanje, ki osebi namenoma prizadene hudo bolečino ali trpljenje, bodisi telesno ali duševno, da bi se od nje ali koga drugega dobila obvestila ali priznanja ali da bi se kaznovala za dejanje, ki ga je storila sama ali kdo drug ali je zanj osumljena sama ali kdo drug, da bi se ustražovala ali nanjo izvajal pritisk ali da bi se ustražoval kdo drug ali nanj izvajal pritisk, ali iz kateregakoli drugega razloga, ki temelji na katerikoli obliki diskriminacije, če to bolečino ali trpljenje prizadeva uradna oseba ali kdo drug, ki nastopa kot oseba z uradnim statusom.”

Definicija mučenja

Štirje ključni elementi definicije mučenja, po katerih se mučenje loči od trpinčenja:

1. Žrtvi se prizadene huda bolečina ali trpljenje
2. Da se doseže določena namera (izsili priznanje, pridobi podatke, ustrahovanje, diskriminacija, ...)
3. Določen namen (za razliko od malomarnosti)
4. Odgovornost države, vpletenost uradne osebe

Dodatni kriterij: Nemoč, nezmožnost žrtve, da bi se branila, ker jo ima mučitelj popolnoma v oblasti (še posebej v primeru pripora)

Definicija mučenja

1. Povzročitev hude telesne in/ali duševne **bolečine ali trpljenja**
 - Povzročeni morata biti huda bolečina ali trpljenje
 - Zadostuje duševna bolečina oz. trpljenje (npr. grožnja s smrtjo ali mučenjem)
 - Nikakor ni nujno, da sta bolečina in trpljenje po intenziteti enaka bolečini, ki jo povzroči resna fizična poškodba

Definicija mučenja

2. Bolečina ali trpljenje se povzročita z določeno namero:

- izsiljenje priznanja
- pridobitev podatkov od žrtve ali tretje osebe
- kaznovanje, ustrahovanje in prisila
- diskriminacija.

➔ Seznam namer, kot jih navaja Konvencija proti mučenju, **ni dokončen.**

Definicija mučenja

3. Bolečina ali trpljenje se prizadeneta **namenoma**

- Mučenje ne more biti povzročeno iz malomarnosti
- Namen mora obstajati tudi v povezavi z dosego določenega cilja.

Definicija mučenja

4. Odgovornost države: Da je dejanje opredeljeno kot mučenje, mora biti vpletena uradna oseba:

- zadostuje že samo spodbujanje h kaznivemu dejanju mučenja, privolitev ali tudi tiha privolitev.
- Iz tega sledi, da je država odgovorna za tovrstna dejanja že z izrecno ali implicitno privolitvijo ali če uradna oseba ne ukrepa.

Definicija mučenja

- Prepoved mučenja ima v mednarodnem pravu prav posebno mesto
 - Je ena izmed redkih **absolutnih** in **brezpogojnih** človekovih pravic
 - Prevlada nad vsako drugo pravico in zadevo
 - Je celo pomembnejša od zaščite **pravice do življenja**, za katero v zelo omejenih okoliščinah veljajo omejitve
 - Zanja ne veljajo nobena odstopanja

Definicija mučenja

- Konvencija proti mučenju ne vsebuje definicije *"krutega, nečloveškega in poniževalnega ravnanja ali kaznovanja"*, ki se imenuje tudi *"trpinčenje"*
 - 16. člen: trpinčenje se razlikuje od mučenja po tem, da ne vsebuje elementa namere
 - Da določeno dejanje šteje kot poniževalno, ni potrebno, da povzroči hudo bolečino ali trpljenje, dovolj je že ponižanje žrtve
 - V praksi razlika med mučenjem in trpinčenjem ni vedno jasna

Definicija mučenja

- **Nemoč:** Služi kot dodatni kriterij za razločevanje med mučenjem ter krutim, nečloveškim ali poniževalnim ravnanjem:
 - Mučenje se običajno izvaja na osebah, ki jim je odvzeta prostost
 - Zaradi popolne odvisnosti od ljudi, ki jih imajo v oblasti, so zadržane osebe zelo ranljive, kar se tiče zlorab

A decorative graphic of a grey stem with several leaves, positioned on the left side of the slide.

2. Opredelitev mučenja in trpinčenja kot kaznivih dejanj

Opredelitev mučenja in trpinčenja kot kaznivih dejanj

- Vse države morajo definicijo mučenja vključiti v svoje kazensko pravo
- 4. člen Konvencije proti mučenju: *"da se po njenem kazenskem pravu vsa dejanja mučenja štejejo za kazniva dejanja"*
- Definicija mučenja mora vsebovati **enake elemente** kot definicija mučenja v 1. členu Konvencije proti mučenju
- Za kaznivo dejanje mučenja ne smejo veljati zastaralni roki

Opredelitev mučenja in trpinčenja kot kaznivih dejanj (nadaljevanje)

- Odgovornost državnih uradnikov v okviru domačega kazenskega prava mora biti v skladu z definicijo, kot jo navaja Konvencija proti mučenju

- V skladu s 5. členom Konvencije proti mučenju
➔ morajo države svojim sodiščem podeliti **univerzalno jurisdikcijo**

Država je dolžna sprožiti kazenski postopek proti kateremu koli domnevnemu storilcu mučenja, ki se nahaja na njenem ozemlju

3. Preiskava

Preiskava

- **Nekaznovanje** storilcev je glavni razlog, ki prispeva k številnim primerom mučenja po svetu
- Glavni razlog nekaznovanja = nezadostne preiskave
- Države so dolžne sprožiti takojšnjo in nepristransko preiskavo na podlagi obtožbe žrtve oz. kadar koli obstaja utemeljen sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje mučenja (12. in 13. člen Konvencije proti mučenju, 2. člen Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah (ICCPR)).

Preiskava

- Kakšna mora biti preiskava:
 - hitra - drugače fizične sledi mučenja izginejo
 - nepristranska, t.j. resna, učinkovita in objektivna
 - voditi jo morajo ustrezno usposobljeni posamezniki
 - odgovorne oblasti ne smejo imeti predsodkov in ne smejo zagovarjati interesov ene strani

Preiskava

Najbolj učinkovit način za to, da se ugotovi, ali je prišlo do mučenja ali trpinčenja, je **neodvisno spremljanje** krajev za pridržanje.

Organi, ki lahko izvajajo neodvisno spremljanje:

- Nacionalni preventivni mehanizmi, nevladne organizacije, Mednarodni odbor Rdečega križa, Evropski odbor za preprečevanje mučenja, Pododbor ZN proti mučenju ali posebni poročevalec ZN o mučenju

Preiskava

- Med pristojne organe za izvedbo neodvisne preiskave sodijo:
 - sodišča
 - institucije za varovanje človekovih pravic
 - nacionalne institucije za varovanje človekovih pravic
 - komisije za nadzor krajev za pridržanje
 - javni tožilci
 - posebna neodvisna policija

A decorative graphic of a grey stem with several leaves, positioned on the left side of the slide.

4. Odprava krivice in povrnitev škode žrtvam mučenja in trpinčenja

Odprava krivice in povrnitev škode

○ Države podpisnice Konvencije proti mučenju so dolžne pomagati žrtvam mučenja in jim omogočiti ustrezno povrnitev škode. 13. člen Konvencije proti mučenju:

- zagotavlja vsaki žrtvi pravico, da se pritoži pristojnim organom
- navaja, da mora država podpisnica Konvencije sprejeti ustrezne ukrepe, da zaščiti tako žrtev kot priče
- predstavlja osnovno pravno sredstvo za žrtve mučenja
- navaja, da je za začetek preiskave potrebna izjava žrtve
- dopolnjuje obveznost za sprožitev preiskave *ex officio*

Odprava krivice in povrnitev škode

- 14. člen Konvencije proti mučenju je potrebno razumeti kot poseben odraz splošne pravice žrtev kršitev človekovih pravic do odprave krivice in ustrezne povrnitve škode
- *kot to opredeljuje tretji odstavek 2. člena Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah*

Odprava krivice in povrnitev škode

○ Za žrtve mučenja in trpinčenja takšna odprava krivice in povrnitev škode lahko vključujeta:

- ustrezno preiskavo o resnici
- uradno priznanje, da je prišlo do kaznivega dejanja mučenja
- opravičilo odgovornih organov
- kazenski pregon in obsodba posameznih storilcev zločina
- denarno nadomestilo (ki pa **ne** zadošča)
- zagotovilo o neponovitvi, kadar gre za sistematično mučenje (sprememba zakonov, boj

A decorative graphic of a grey stem with several leaves, positioned on the left side of the slide.

5. Preprečevanje - nadzorni ukrepi in preventivno spremljanje

Preprečevanje

- Glavni cilj mora biti preprečiti mučenje in trpinčenje, še preden se zgodita. V Konvenciji proti mučenju je to izraženo s posebnim poudarkom na **preprečevanju**. 1. člen Konvencije proti mučenju:
 - "Vsaka država pogodbenica mora sprejeti učinkovite zakonodajne, upravne, sodne in druge ukrepe za preprečevanje mučenja na vsem ozemlju, ki je pod njeno jurisdikcijo."
- 16. člen(1) državam pogodbenicam nalaga enako za trpinčenje.

Preprečevanje

○ Termin preprečevanja je potrebno razumeti v njegovem najširšem pomenu, vključno:

- s sprejemom ustreznih zakonov
- z zagotovitvijo učinkovitih pravnih sredstev za žrtve mučenja
- z izvedbo ustreznih nadzornih ukrepov
- vzpostavitev potrebnih institucij in organizacij za preprečevanje mučenja

○ Namen številnih **določb** v Konvenciji proti mučenju in drugih mednarodnih pogodbah (ICCPR, UNSMRT) je neposredno ali posredno

Preprečevanje

- Pravice, ki pridržani osebi zagotavljajo **stik** z zunanjim svetom:
 - Pravica do osebne svobode in prepoved samovoljnega ali tajnega pridržanja
 - Pravica pridržanih oseb do družinskih obiskov
 - Prepoved osamitve pridržanih oseb
 - Pravica do hitrega dostopa do zdravstvene oskrbe in odvetnika
 - Pravica do habeas corpus

Preprečevanje

- **Pošteno sojenje in pravočasna sprožitvev postopka** vključujeta:
 - pravico zapornikov do tega, da se jih nemudoma seznanijo z razlogi za odvzem prostosti in s tem, česa so obtoženi
 - obveznost držav, da skrajšajo policijsko pridržanje na minimum (najdlje 48 ur)
 - pravico pridržanih oseb, da se jih čim prej privede pred sodnika

Preprečevanje

- Zagotavljanje, da bosta organizacijska **struktura** in **kapacitete** varnostnih sil čim bolj zmanjšale tveganje za nastanek kaznivega dejanja mučenja in trpinčenja, in sicer prek:
 - ustreznega izobraževanja in usposabljanja organov kazenskega pregona in pravosodja (10. člen Konvencije proti mučenju)
 - sistematičnega nadzora nad metodami zasliševanja in pogoji pridržanja (11. člen Konvencije proti mučenju)

Preprečevanje

- **Standardna minimalna pravila o ravnanju z zaporniki (UNSMRT):**
 - vodenje ustreznih evidenc o pridržanju
 - avdio in video posnetki zaslišanj
 - obvezni zdravstveni pregledi po prihodu in v času pripora ter po vsaki premestitvi
 - prepoved daljšega kaznovanja v osamitvi

Preprečevanje

○ Ukrepi, ki zmanjšujejo **pobude** za uporabo mučenja:

- Organi kazenskega pregona morajo imeti na voljo ustrezno tehnično opremo, da lahko zagotovijo strokovne sodnomedicinske preiskave
- Države morajo poskrbeti tudi za to, da se izjave, pridobljene z mučenjem, ne morejo uporabiti v nobenem sodnem postopku (15. člen Konvencije proti mučenju)

Preprečevanje

- Obveznost preprečevanja mučenja in trpinčenja ni omejena na ozemlje posamezne države, ampak ima tudi **zunajozemeljski** vpliv:
 - **načelo nevračanja** (3. člen Konvencije proti mučenju) prepoveduje državam pogodbenicam pregon, izgon in izročitev osebe drugi državi, če so resni razlogi za sum, da utegne biti oseba mučena.

Preprečevanje

- Najbolj učinkovit način za preprečevanje mučenja in trpinčenja je neodvisen **nadzor** krajev pridržanja.
- Primeri neodvisnih mehanizmov:
 - Pododbor ZN za preprečevanje mučenja
 - Evropski odbor za preprečevanje mučenja
 - Nacionalni preventivni mehanizmi, ustanovljeni v skladu z Opcijskim protokolom h Konvenciji proti mučenju